

ACC. N:R. M. 7895 : 1-58. (+1 ^{7.9.}teskav.)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
 Härad: Kimsvad Adress: Ålgårdsby
 Socken: Dänninglanda Berättat av: D:o
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tävelsås

Svar å L. M. P:s fråglista 34.
Konkreta julseder.

L. M. P. 34.

ACC. N.R. M. 7895 : 7.

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
 Härad: Kinnared Adress: Älgbackslug
 Socken: Dämmingslanda Berättat av: Deo
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tävelsbo

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Luar & L. U. F:s mågelista nr 34.
Konkista julsider

Upptecknaren av dessa rader är
 uppväxt i Dämmingslanda socken
 och vill här nedan anteckna nå-
 got om sederna kring julfirandet
 under minna uppväxtår.

I denna bygd har man ej un-
 der den tid, jag kan minnas, i
 så näst hög grad tillämpat äldre
 sedvänjor, som på flera andra håll.
 Att t. ex. skogensfirande förekommit
 på orten i någon form har jag

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895 : 2.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Martin Engnell

Härad:

Kimmeröd

Adress:

Stigbräddslug

Socken:

Dämmingelanda

Berättat av:

J. O.

Uppteckningsår:

1941

Född år

1908 i Jävelorås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

jag aldrig hört talas om. Ej heller
har något Luciafirande påskommit.

Bestärfande själva julfirandet före-
kom dock ganska mycket, som kunde
vara såreget för lygden.

Mina föräldrar ägde ett litet jord-
bruk, Kallhagen, som födde 2-3 kor,
under min uppväxttid, och jag
ämnar här nedan lämna en skild-
ring om förhållandena kring
julfirandet. Jag börjar med den
tid, då jag var 7-8 år (1915-16)

Nedan på senhusten, i okt och
nov. började barnen tala om huru

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895 : 3.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Martin Engnell

Härad:

Kinnared

Adress:

Stigbultslug

Socken:

Dämmingelunda

Berättat av:

S:o

Uppteckningsår:

1941

Född år

1908 i Tåvslods

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

långt det var ~~hvar~~ till julen och räknade veckorna, som voro kvar. Det första, som höjde julstaket till, var slaktandet av julgrisen. I början av december eftersändes slaktaren, fjärdringsmannen Yukan Danielsson, (född år 1876) som då var den allmänt anlitade lyseslaktaren.

Föräldrarna voro denna morgon tidigt uppe och värnde "skålvatten" i en stor kapparkittel, som man dessförinnan lånat av en granne, ty hemmet var fattigt, och sjuka ägde vi då ej någon sådan.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:4

Landskap: Småland
Härad: Kimeråld
Socken: Ödningelanda
Uppteckningsår: 1941
Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Stigsmetsby
Berättat av: O. O.
Född år 1908 i Tåvelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Eftersom det i regel var kallt och mycket snö vid den tiden på året, var hela slaktningsproceduren förlagd till köket. På en "Grefata-ring" placerades kiffeln med vatten i den öppna spisen, och under densamma (kiffeln) eldades, så att det stod härliga till.

Som sagt, man var uppe tidigt för att man skulle få undan arbetet under den korta december-dagen, innan det blev mörkt. "Yohan i Yönsagård", som var den vanliga benämningen på slakturen, var

ACC. N:R.

M. 7895:5.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Martin Engnell

Härad:

Kimmerdalen

Adress:

Ålgårdslagen

Socken:

Dänningelanda

Berättat av:

S:o

Uppteckningsår:

1941

Född år

1908 i Pövelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

emellertid ej så värt morgontidig
och kom aldrig förrän vid 9-tiden,
även om han hade aldrig så långa
och skulle gå på flera ställen samma
dag. Då skulle han först in i stu-
gans enda rum och fuktas med
kaffe och plumpkaka "sicksapen",
vilken var obligatorisk vid all
svinslakt.

Medan gulbarna satt och pratade,
gick mor otåligt och väntade på
att de skulle ge sig ut och "ta"
prisen och påbörja arbetet, så att
hon hann med att "ringa upp"

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 7895:6.
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Stigbultslug
Socken: Dänningstunda Berättat av: D:o
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tävelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och skälja ur "fjälsterna", d. v. s. skära
farnarna på grisen låsa från det
ister, som omgav den, samt skälja
ur innehållet, och hon sade mer
än en gång afödselaktiga uttryck
om yakan, som aldrig kom ut om
morgnarna och dessutom ej kunde
slukta så bra som hennes moder,
vilken bedrev slaktfirande i Vaks-
vik, ty denna hade ännu ej börjat
använda s. k. slaktmask att bedöva
djuren med, vilket yakan däremot
hade, och som var ett rent på-
keri, ty man ansåg, att fläsket

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

No 7895:7.

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engren
Härad: Kinnared Adress: Stigsmålsby
Socken: Dämningelanda Berättat av: S:o
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tåvelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

blev sämre och mera blodsnängt,
när man bedövade djuret innan
man stack det.

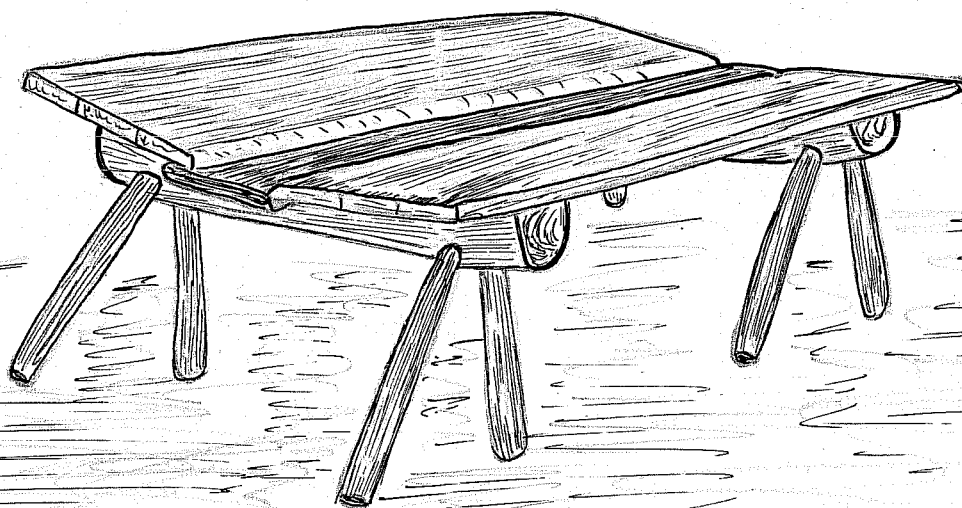
Sedan man tagit grisen ur
stian och vederbärligen avlivat honom
bars han på "slaktskulan", som
såg ut som å fig 1., in i köket.
Nu blev det fart på det hela och
snart var golvet i köket beslikt
med svinkorv och allhandla smuts,
som drags omkring med fötterna,
och hela köket var försänkt i en
kompakt massa från det skullheta
naffet, som med en stor

Skriv endast på denna sida!

Nb. 7895: 7a.

Fig I.
Slakthausla.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

ACC. N:R.

M. 7895:8.

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dänningelanda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Sjöglavstugan
Berättat av: D:o
Född år 1908 i Tåvelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lyleskupa östes över grisen, så
att man knappast såg varandra
därinne. Köket var litet och en
jorffärlig hängsöl rådde, varför mor
under den dagen var hänvisad
till att laga maten inne i
slugorisen.

När allt omsider var klart,
hängdes grisbruppen upp i en
trädgren utanför för att svalna,
innan den högs mitt ite. Man
behöll nämligen blott den en halv
by den andra måste säljas i stan,
så att man fick pengar att göra

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 7895:9

Landskap: Småland
Härad: Kimmared
Socken: Dämmingslanda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Stiglmultslug
Berättat av: S:o
Född år 1908 i Tåvelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en del inköp för till julen.

"Tjällsterna", tarmarna, tag man
någa runda på, till av alla dessa
skulle göras korv. Av de smulaste
gjordes "istubarn", och av de grövre
blodkorv. Ett istubarn kokades
alltid tillsammans med skinkan till
grytdoppet julafton.

Västa stapp i julstaket var bak-
ningen. Man började alltid detta
med bakning av pepparkakor långt
före julen, oftast så fort slaktningen
var undanstökad. Sedan bakades
andra sorters småbröd i rätt stor

ACC. NR.

M 7895:10.

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kimmeröd Adress: Älgbylång
Socken: Dämmingslanda Berättat av: D:o
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tävelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mängd, och jag har sedan dess mer än en gång förväntat mig över hur hon fick smör och andra ingredienser att räcka häre. Ett par veckor före den stora högtiden bakades julbrödet, grovt sammat rågbröd omkring 15-20 kakor samt fina limpor ungefär hälften så många. Någon bestämd regel hur länge brödet skulle räcka hade man ej, såsom för längre tidbaka i tiden, då man bakade så att det räckte till "lillejul" eller påsk, men man var angelägen om att baka

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 7895: 11.

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dämmingelanda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Älgmölby
Berättat av: D:o
Född år 1908 i Tåvelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sa mycket, att brödet gott och väl
räckte åtminstone till nyår. Om
det fina brödet bakades var sin
liten kaka, ungefär så vid som
ett större bröd. Detta var den s. k.
"lillakakan", som skulle läggas i
"julakägen". Till slut bakades vete-
brödet, som lades i en korg och
överbäglades med en handduk för
att ej borka och förlora sin smak
innan kugliden var inne och
man fick bryta ta till av allt
det goda, som tillagades.

Någon brygd förekom ej i mitt

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR.

M. 7895:12.

Landskap: Småland Uppptecknat av: Martin Engnell
Härad: Himmelstad Adress: Ålgårdsby
Socken: Jämsningslunda Berättat av: D:o
Upppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tävelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hem ej heller ljusstörning.

Vad byggdes alltid så rikligt,
att densamma skulle räcka till ett
stycke in på det nya året. Man
var även in så mycket ved som
möjligt, för att man skulle slip-
pa från detta arbete under jul-
helgen. I en stor gubbe eller
skrubbe under vindtrappan staplades
den småhugna veden upp, och
dessutom skulle vedbänken inne i
köket fyllas den före julafton.

Julledet, som var förlagt till
så sent som julaftons kväll,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:13.

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dämmingslanda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Ålgårdsby
Berättat av: D:o
Född år 1908 i Tåvelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

försiggick på så sätt, att alla familjens medlemmar måste ägna hela kroppen en oerentlig tvättning. Något badkar fanns givetvis inte, utan härill användes blott en träbalja, och köket fick tjäna som badrum. Där vände man vatten liksom vid slaktningen i en stor karnarbittel.

Några dagar före julaftonen reste man eller far till Väst för att handla en del varor till julen, såsom ljus, julgranspyrtnader, någonting i klädväy,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 7895:14.

Landskap: Småland Uppptecknat av: Martin Aronson
Härad: Kinnared Adress: Östgöta län
Socken: Länningelanda Berättat av: S:o
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tåvelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

f. ex. ett par nya skor åt oss barn,
eller något annat, som ansågs be-
hörligt till högtiden.

När man hunnit så långt att
de värsta julförberedelserna varit
undanstökade, åtsåg det ej
minst viktiga, nämligen att ren-
göra och pynta såväl inom- som
utomhus.

Yarne i boningshuset skulades
alla golv och tvättades dörrar och
fönster veckan före högtiden.
Någon gång utfördes ju också
lite renovering såsom tapetsering

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 7895:15.

Landskap: Småland Uppptecknat av: Martin Engnell
Härad: Klimmavald Adress: Sjögårdsby
Socken: Länningelanda Berättat av: J. O.
Upppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tävelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och dylikt, men detta hade man då
gjort undan något tidigare. Alla
sängkläder måste ävenså ut för
att vådas och riskas. Nyttvättade
gardiner hängdes upp, och under
de närmast följande dagarna fingo
husets folk vara mycket aktsamma,
så att ej något omutsades ner
innan hägliden.

I ladugården skulle man ock-
så sopa och göra rent mera än
vanligt och se till, att djuren
hade tillräckligt med skö i hus
och störr.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:16.

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dämmingelanda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Ålgårdsby
Berättat av: S:o
Född år 1908 i Tåvelsö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Man brukade även se till att
ej något onödigt skräp fanns till
utaför stugan eller ladugården,
och var det barmark, räfsades
gårdsplanen och ladugårdsbacken
för att befrias från gamla löv, kvis-
sar och annat skräp.

Den här uppsättning i ladugår-
den och utaför husen företogs man
ej förrän på julaftnens förmid-
dag, då man även satte upp en
stor julgran, c:a 4 meter hög, mitt
på gårdsplanen. Den sattes i ett
hål, som man speltat i marken.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:17.

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kimsvald Adress: Älgkultslug
Socken: Dämmingslanda Berättat av: D:o
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tåvolsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En avslutning på det egentliga utarbetet denna dag uppsattes tvorne karrektyrar "jula-
nkar" till fåglarna. Den ena
av dessa hängdes upp i ryss-
nämnda gran, och den andra
hängdes på en stake, som upp-
ställdes vid en husgaveln. I mitt
hem brukade vi ha blåttorn med
att på under arbetet ut under
förmiddagens lopp för att vara
helt fria, när grytdagget vid
2-tiden var färdigt. Det var då
någon av tvorne, som tog med

Skriv endast på denna sida!

M. 7895:18.

ACC. N:R.

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
 Härad: Kinnared Adress: Stigbultsby
 Socken: Dänninglanda Berättat av: J:o
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tävelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sig hurskärvarna från sådesboden
och hängde upp dem på sina
glatser.

Tidigt på julaftnens morgon skulle
man sika upp väggbordar inne
i skugrummet. Det var sådana av
papper. I taket fästes upp girlander
av papper, vilket all man köpt
i staden ty vid denna tid fanns
ej på orten någon handlande, som
förde sådana varor. På en skänk
ställdes två ljusstakar med van-
liga köpta stearinljus och ett par
sådana ställdes även på en hyra

Skriv endast på denna sida!

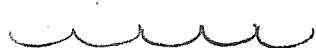
ACC. N:R.

M. 7895:19.

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dänningelanda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Älgshultslug
Berättat av: D:o
Född år 1908 i Tåvåsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mitt emot. Runt omkring den
öppna spisen sattes små tall-
riskvistar uppe vid taket. Dessa
stuckas in emellan spisen och
taket, och för att göra det hela
ännu mera dekorativt fäste man
uppe små röda girlanger, som
hängde i små båggar på detta
sätt runt om spisen på
dessa kvistar. I en stor vas, som
placades på spisbänken, ställdes
färskt tallris. Sängarna försågos
med rena överkast. I kammret fanns
ett sängtäck med inpräglade bilder

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

No 7895:20.

Landskap:

Småland

Uppptecknat av:

Martin Engnell

Härad:

Kinnared

Adress:

Styckhultshy

Socken:

Dämmingelanda

Berättat av:

D:o

Upppteckningsår:

1941

Född år

1908 i

Tävelås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Föreställande olika perioder av
jula liv. Detta lades alltid på jul-
afton och fick pryda den ena sängen
under julhelgen fram till Tjugo-
dag Kunt. Några andra prydnader
eller ekvavaganser förekommo ej
i mitt hem vid julen. Längre
tillbaka i tiden brukade man
spika upp en julduk i taket,
men sådant var bortlagt vid
den tid, varom det här är fråga.

Vid 2-tiden eller något senare
var som förut nämnts, gryddagget
färdigt, och när vi kommit så

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:21.

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Bengtsson
Härad: Kimsvald Adress: Ålgårdsby
Socken: Sänningelanda Berättat av: J. O.
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Fävelsbo

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Långt hade min äldre bröder
och jag julgranen färdig och bar
in och ställde den i boningsrum-
met.

När man daggade i grytan, till-
gick detta därhenne så att grytan,
vari skinkan och ett eller ett par
istubarn kokat, placerades mitt
på bordet. För att i bordet skul-
le sötas ner eller värmas av vär-
men lades underst en tidning samt
sedan ett par stora vedkär, på
vilka grytan ställdes. Någon ren
duk hade man ännu ej lagt

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR.

M. 7895:22.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Martin Engvall

Härad:

Kinnared

Adress:

Ålgårslug

Socken:

Länningelanda

Berättat av:

D:o

Uppteckningsår:

1941

Född år

1908 i Tåvetsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På bordet. Dessa mål äro antingen i köket eller rummet, någon bestämd vana var vi skulle doppa i grytan hade vi ej. Omman var det sed på orten, att man vid grytdoppet uppehöll sig i köket och vanligtvis hade grytan kvar i spisen, vid vilken man stod då man doppade var brödbitarna i grytan.

På bordet fanns denna dag grovt och fint bröd. Man lag till sig en skina av var sort, bröt det i lagom stora stycken och häll den

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:23.

Landskap: Souåland Upptecknat av: Martin Engnell
 Härad: Skinnared Adress: Älgållsby
 Socken: Dänningelanda Berättat av: S:o
 Uppteckningsår: 1841 Född år 1908 i Tåvås.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en skand i det kacketa flödet i grytan.
 Gryddagget var av oss bann mycket
 efterlönghat, och ansågs som något av
 det allra bästa, som bjöds under hela
 året, varför vi äto mer av det samma
 än som egentligen var hälsosamt. Detta
 hade till följd, att man ej kunde
 så värt väl under denna eftermiddag,
 fast man inte ville låtsas
 om det. Någon efterväst vankades ej,
 men vi fingo var sitt äpple efter
 middagen. Som dryck användes smag-
 dricka, som köpts av en utskärsare
 från Växjö.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:24.

Landskap: Småland
Härad: Vimmerby
Socken: Ösmungelanda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Rydhusly
Berättat av: D:o
Född år 1908 i Tåvelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Efter middagen vidtog klädandet av julgranen. Detta föddes liksom ett särskilt kapitel, varför jag nu skall gå tillbaka i min berättelse och seka belägg för denna dämed förhållning.

Då jag och min bror, som är 4 år äldre än jag, var så små hade våra föräldrar ej någon julgran hemma. Det börjades dämed först då vi blevo så gamla, att vi själva ansågos ha glädje av den. Jag var fyra år, då jag för första gången såg en julgran. Det var min, som kom hem med

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 7895: 25.

Landskap: Småland
Härad: Vimmerby
Socken: Dämmingelanda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Ålgårdsby
Berättat av: J-O
Född år 1908 i Tärnabo

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Förslaget, att vi skulle ha julgran,
och min bror hade dessutom sett
sådana hos grannarna och påryktade
att vi också skulle skaffa en. Den
första granen köptes av far, men
efter ett par år skaffade vi den själva.
Redan någon vecka före jul gick vi
ut att söka efter en lämplig gran.
Vi varo ganska kritiska, och det var
yllest svårt att finna just den, som
föll oss i smaken. När den hade köpts,
ställdes den i ladugården för att torka
och is, som hängde vid grenarna, skul-
le lakas upp, så att den blev torr,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:26.

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dänningelanda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Ålgårdsby
Berättat av: S:o
Född år 1908 i: Torsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

innan den kaus in i stugan. På
julaftons förmiddag utsågs grannen
till lämplig höjd. Det var lågt
till taket, och den kunde därför ej
vara för hög, knappast mer än
en och en halv meter. Sedan sattes
den på julgranen, som bestod av
ett par korslagda träbitar. Den
julgranen, som vi använde, var
omålad och kläddes till jul med
silkepapper för att bli vacker.

Sedan granen insattes, satte man
i ljusen. Glädligt använde vi riktiga
jushållare, som köpts i Västervik. Några

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 7895:27
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Stylnutslug
Socken: Därmingelanda Berättat av: J-O
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Pävelsäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dyrkade prydnader förekommo inte.
De bestodo blott av några skycken kador
av färgat glas i olika färger, något
glitter, flaggor samt några pappers-
karameller. Alltsammans gjordes är
efter är, även karamellerna, sedan
vi åtit upp ~~dess~~ deras innehåll först!
När vi någon gång fingo nya så-
dana karameller till jul, äto vi upp
sockret, när gräsen kastades ut, varf-
ter vi fyllde papperet med en liten
teutit och sedan knät ihop alltsam-
mans som fönt. På detta sätt hade
man en uppsättning karameller,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:28.

Landskap: Småland
Härad: Wimmerud
Socken: Dämmingslunda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Skultsfors
Berättat av: J. O.
Född år 1908 i Skultsfors

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som aldrig blevo för ganda. Till
pysslad i kappen använde vi en
svensk flagga i storlek c:a 10 x 15 cm.
I allmänhet användes annars en stjärna
av glitter och ståltråd, men eftersom
det var så lågt till taket därhemma
fick det räcka med blott en flagga.
I granen hängdes även några gule-
kar eller djurfigurer av pepparkakes-
deg av dessa hade mina bror och
jag var sina, vilka starkt över-
vakades.

Granen bländade vi alltså på efter-
middagen. Det måste emellertid

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 7895:29.
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engvall
Härad: Kinnared Adress: Älgshultslug
Socken: Dänningelanda Berättat av: D:o
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Täbbsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

anmärkas, att detta ej var tradition-
ellt för bygden, ty efter vad som
berättats mig brukade man vanligen
klåda granen på förmiddagen, så
att den var klar till middag.

Varför vi alltid klådde den på ef-
termiddagen vet jag ej. Något sär-
skilt syfte hade detta ej utan be-
roddes väl mest på att vi anså-
ga detta som ett så stort nöje, att
vi ville gömma det till det det andra
staket var förbi, så att vi astört
kunde ägna oss åt denna syssel-
sättning.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:30.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Martin Engnell

Härad: Kinnared

Adress: Allghultslug

Socken: Dämmingelunda

Berättat av: D:o

Uppteckningsår: 1941

Född år 1908 i Tåvolsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sedan granen var uppklädd, togo vi fram våra julköcker, vilka ej varo alltför många. Jag minns mycket väl, när jag fick min första julkök. Jag kunde ej läsa då men studerade de enkla bilderna med största noggrannhet. Julköckerna gånge vi i det längsta, men de blevo aldrig så gamla som till efterföljande jul. Sedan jag blivit så gammal, att jag börjat skolan, häfte vi något mera jultidningar. Läraren i den skola, var jag gick lekte nämligen på ett parlag efterända äldre årgångar

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:31.

Landskap: Småland
Härad: Vimmerby
Socken: Dämmingslanda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Skglundsby
Berättat av: J. J.
Född år 1908 i Tåvolsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

av jultidningar, vilka vi erhålla
till betydligt reducerat pris.

På julaftons eftermiddag dracks
kaffe, och nu avsmakades det ny-
bakade vetbrödet samt pepparkakor.
Det andra smårödet skulle gömmas
ännu så länge.

Man utfordrade kreaturen samt sijäl-
kade särskilt. tidigt denna kväll. Hor-
na skulle då dra ett raka foder här.

När man var i skymningen slog sig
till ro inne i skogen, delades jul-
klapparna ut. Vi lyckades få jul-
klappar av mor, men jag kan

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 7895:32.

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Stigbultslug
Socken: Dämmingslanda Berättat av: D:o
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tåvdsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

inte minnas vare sig det vi gävo
föreläsarna några i stället, eller att
vi gävo varandra några. Far och
mor brukade ge varandra enkla sa-
ker, såsom slumpor, chalsdukar eller
något annat föremål, som var ett
anses som nyttvaraktigheter. Min mor och
jag brukade, medan vi var små,
intill fyllda 10 år ungefär, på lek-
ker. Dessa var nästan alltid lika-
dana. Jag kommer mycket väl ihåg
att vi en jul, jag tror det var 1915,
medan världskriget rasade i Europa
fingo var sin kanon av lea med

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:33.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Martin Engnell

Härad:

Kimmerdald

Adress:

Stylnudslug

Socken:

Sämningslanda

Berättat av:

S:o

Uppteckningsår:

1941

Född år

1908 i Tåvetsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en spiralfjäder inuti, så att man kunde skjuta av årtor eller stenkular med dem. Vi hörde ju talas om kriget, och dessa kanoner voro aktuella för oss och riktiga önske-gåvor. Julklapparna lades ej in i paket utan lagos fram direkt ur sina gömmor. Det var ej vanligt i allmänhet i bygden, att man låg slag in julklappar i paket. Det har man i stället börjat med senare.

Tonan kväds måten sattes fram vidtag den fönt utbildade kväddningen och när detta var gjort satte vi oss

ACC. N:o

M. 7895:34.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Martin Engnell

Härad:

Kimmeröd

Adress:

Ålgårdslagen

Socken:

Ämmingslanda

Berättat av:

D:o

Uppteckningsår:

1941

Född år

1908 i Tåvolsås.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Äter till bords, medan en nyfärd
kassa i den stora äppna spisen upp-
värmde rammet. Gräsen bändes nu
för första gången men fick ej vara
lång länge, blott så länge att lju-
sen blev så mycket avbruten, att
de varo lätta att tända på jul-
dagsmorgonen.

På bordet var framdukat färdig
gräsen även julskinkan samt isbergs
på ett stort stekfat samt två och
smär. I gräsen lades en mantel, och
den, som fick tag i den, kom att få
särskild tur påföljande år på något

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 7895 : 35.

Landskap: Småland
Härad: Kimmared
Socken: Tänningsdala
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Ängelbultslug
Berättat av: G:o
Född år 1908 i Tåvolsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sätt. Den vanliga förställningen var
den, att den som fick tag i den skul-
le bli gift påföljande år, men sedan
vi var små hade vi ju ej begrepp
att tänka på detta utan förstodde
oss kort och gott, att man och skul-
le föra lycka med sig på ett eller
annat sätt. Det var när, som införde
seden om manteln i julgrästen, och
vi höllo på hämsed så länge alla
familjer medlemmarna voro tillsammans.
Sedan jag blivit gift och fått egen
familj har detta ej alls förekommit.
Särskomma brukade vi även rimma

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:36.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Martin Engnell

Härad:

Kinnared

Adress:

Ålgårdsby

Socken:

Jämningsland

Berättat av:

S:o

Uppteckningsår:

1941

Född år

1908 i

Tärsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lill geöten. Mor lärde oss följande
rim, som hästammade från hennes far:
"Denna geöt är kokt i en gryta och
inte i en bötta, så inte över i ske-
den, än du orkar å lätta." Far hade
lärnt sig följande: "Denna geöt är kokt
på en spis, men för det (fördenstull)
ska du inte bräva i dej (vräka i
dig) som en gris." I förhiganden kan
nämnas, att far alltid "rörde" i geöten,
närhelst man kokade geöt därhemma,
alltså även till jul. Det var en av
hans bästa sysselsättningar då man
satt vid köksspiseln och rörde ved

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:37.

Landskap: Småland
Härad: Kimsödd
Socken: Dämmingelanda
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Älgkullslug
Berättat av: G:o
Född år 1908 i Tåvelsås.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en stor käsked i den putande jättegrytan. Att han var näjd och belåten hämsed kunde man förstå, ty han sjöng alltid de gläddest visor, han kunde komma ihåg från sin ungdomstid vid dessa tillfällen. Vi sa-
de alltid, att han sjöng för gråten och att gråten ej blev riktigt kokad, om han inte gjorde det. Emellertid hade han liksom någon delyghets känsla för att sjunga, ty han stängde alltid dörren, om vi andra var i rummet, och säkert är att han aldrig sjöng, så länge någon annan

Skriv endast på denna sida!

M. 7895:38.

ACC. N:R.

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
 Härad: Kinnared Adress: Stymlustslug
 Socken: Dämmingslanda Berättat av: D:o
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tävelsjö.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

upptröste sig i köket. När grötan var kokad, skulle man "skrapa grytan", d. v. s. med en mindre leäskad skrapa bort den bottenuts, som gärna ville klämma fast på grytbotten, även om man röjde aldrig så omsorgsfullt.

Kvällen maten julafton äls alltid i rummet till skildnad från öfriga hi-der på året, då vi äls i köket. På bordet låg en ren vit duk.

I seden vi älsit, fick bordet stå, så-
 dant vi lämnat det. Man dukade så-
 lunda ej bort maten. Även tallrikar-
 na fingo stå kvar. Vi hade för oss

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 7895:39.
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ålgårslug
Socken: Lämningelanda Berättat av: J:O
Uppteckningsår: 1947 Född år 1908 i Täbelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att jultomten kom på natten, och
han skulle ej finna hordet tomt.

Ja d. v. s. far och mor trodde nog
inte på detta, men vi barn var
fast övertygade om att allchanda
övernaturliga ting hände julnatten.
Faktum är också att föräldrarna
trodde på mycket av detta.

Denna kväll hade vi oss mycket
tidigt, redan vid 7-8-tiden, för
att vi skulle kunna vakna i tid
till julsöppan, men innan vi hade
oss måste vi läsa något ur jul-
evangeliet samt ~~en~~ julsången. Ingen

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 7895:40.

Landskap: Småland
Härad: Skinnared
Socken: Dämningslanda.
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Älgshultslug
Berättat av: D:o
Född år 1908 i Tåvolsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

läste högt, utan var och en läste
för sig själv i en bok.

Vi kom lade oss först, sedan bar,
och sist lade sig mor, som även var
först uppe på juldagsmorgonen för att
koka kaffe samt göra i ordning
de efterlängtsade julhägar. Hon be-
kade laga till fyra stycken sådana,
en till varje familjemellan, annars
var det på orten ej bekligt att laga
till julhägar annat än till kammen.
En julhäg bestod av den fönt om-
talade "lillakakan", som först lades
på en tallrik. Överpå denna lades

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 7895:41.
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Vimmerby Adress: Ölghultslug
Socken: Dänningelanda Berättat av: J: o
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tävelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

av alla de till julen lekadde små-
bröden samt russin, någon slags
konfekt samt ett äpple. Äpplet var
det första man smakade denna
morgon. Sedan man ätit upp detta
rördes emellertid ej julkägarna färdiga
man kommit från julattan, ty av
godsakerna ville man gömma det mes-
ta i det längsta.

Vid kaffet denna morgon kom åter
skinkan fram, och nu gjordes även
julastran sin entré. Detta mål äto
vi alltid i köket.

Så fort vi ätit, ållo i köket under

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 7895:42.
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ålgårdslug
Socken: Jönningelanda Berättat av: J:o
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tävelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

måltiden, och tiden valkades att
man skulle bege sig till kyrkan,
kändes julgranen och placerades mitt-
för fönstret åt vägen, som ledde för-
bi för att de, som gingo förbi skul-
le se, att man firade julen på ett
värdigt sätt. Att på detta sätt kända
granen juldagsmorgonen var en sed,
som man alltid tillämpade i hela
bygden. Man ville låta se, att man
var uppe, hy om det var någon,
som hade det märkt i sitt hus,
sade man: "På det stället har de
inte orkat skiga upp och gå till

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 7895:43.
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engvall
Härad: Kimmeröd Adress: Älgelmslång
Socken: Dänningelanda Berättat av: J. O.
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tävelsjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

julaffan. Det är ena riktiga sju-
sorare."

Det var sällan far gick till jul-
affan. Han brukade i stället stanna
hemma och ge kreaturen ett extra fö-
der till samt en brödlut efter
det vi andra gått till kyrkan. När
vi andra i lagringen kommit hem,
hade han kaffet kokat, och nu äts
igen av vad som fanns på bordet
sedan tidigare på morgonen, ty
bordet dukades ej av denna morgon,
färnan man kommit hem från
kyrkan.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:44.

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engvall
Härad: Kimmeröd Adress: Stygluetslag
Socken: Stämningelanda Berättat av: D:o
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Täbelsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En tradition, som man håller på
stängt på orten, var att man ej
amnat än i nödfall gick gå kort
på julaften. Till skilnad från and-
ra teakter, s. s. Stygluets pick man
däremot, ja man kunde helt enkelt,
gå och hälsa på bekanta på julda-
gen. Eftersom man varit uppe så
tidigt, blev dagen rätt lång, om
man inte hade något att ta sig
för, varför man brukade gå och
hälsa på någon bekant i närhe-
ten för att tiden skulle gå for-
sare.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 7895:45.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Martin Ingqvist

Härad:

Kimmeröd

Adress:

Ålgårdslug

Socken:

Dänningelunda

Berättat av:

D:o

Uppteckningsår:

1941

Född år

1908 i Tåvolsås

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Några egentliga ljudningar före-
kommo emellertid ej på juldagen.

Jakt fick ej bedrivas från och med
julafton och till tredjedagen, men
på juldagen skulle man skjuta läsa
skott efter skator för att skrämma
dem. Dessa ansågos nämligen lägga
den första pinnen till sitt bo på
juldagen, och man var därför
angelägen om att hålla dem borta
från husen, ty hade dessa fåglar
en gång blivit befasta på platsen,
kunde man ej få bort dem, ty
att skjuta en skata eller riva

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7895:46.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Martin Engvall

Härad:

Kinnared

Adress:

Styglundslug

Socken:

Dänningelanda

Berättat av:

D:o

Uppteckningsår:

1941

Född år

1908 i Tåstas

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ner hennes bo fick man ej, men
mycket alshag hon än ställde till
med på gården. Man ansåg näm-
ligen, att det följde dödsfall bland
husets folk eller bland kreaturen, om
man sköt en skata. Om man ej ha-
de något skjutvapen, kunde man
på annat sätt skrämma skatarna.
Vi brukade skrämma dem på flyk-
ten genom att bläsa upp pappers-
påsar och sedan smäda ihop dessa
med händerna, så att det skall
som skall.

Beaktande matardrinkingen på

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 7895:47.
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kimmeröd Adress: Stigbultslug
Socken: Dämlingslunda Berättat av: J. S.
Uppteckningsår: 1941 Född år 1908 i Tövedö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

juldagen kan nämnas, att middag
äts ganska tidigt denna dag, redan
vid 12-tiden, ty något kaffe på
förmiddagen dracks ej denna dag,
sedan man ätit vid hemkomsten
från kyrkan.

Vid middagen anmärkades för första
gången lutfisken. På orten tillagades
den nämligen först till juldagsmid-
dagen. Till fisken åt man potatis,
och som efteråt förekom för det mes-
sa denna dag fluttsoppa.

Juldagskvällen gick man tidigt
till sängs, eftersom man varit tidigt

Skriv endast på denna sida!

uppe på morgonen.

Tidigt emmandagens morgon var mor uppe och bjöd oss andea på "kaffe på sängen" samt kärllig ost och smär-gås, vilket skulle vara den obligatoris-ka rätten denna morgon. Middagen denna dag bestod av stuvad ärtor och stekt fläsk samt isterband. Allt detta var ~~typiskt~~ typiskt för hela bygden. I synnerhet vad morgon-kaffet beträffar var det en allmän mening, att någon av familjemed-lemmarna skulle bjuda de övriga fläkteringen innan de stego upp.

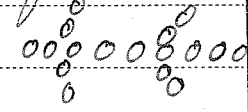
Naturdringen under de därpå följande dagarna avskick ej nämn-värd från det vardagliga förhåll-landet. Vad julsinken beträffar

så syntes den på bordet vid mäs-
san väntanda mål så länge det
fanns något kvar av den.

Dagarna mellan jul och nyår hade
något av helg över sig, och man
utförde då blott det alla nödvän-
digaste arbetet med utföring av
kreaturen och andra småsnyggar.

På onsdagen bego julkalasen i
lynn sin början. Där bekade ju ut-
föra en del dagsverken åt bönderna
och vi llovo förden skull bjuda till
några av bönderna på kalas, fast
vi själva ej ställde till med några
större kalas. Någon mindre bjudning
kunde även förkomma hos oss med
dans kring granen.

Vid julkalasen, som jag minns

från min barndom, brukade barnen
roa sig med lekar såsom "gömma
ringen", vilken gick så till att man
gömde en ring (eller annat litet före-
mål) på någon plats och sedan lät
de övriga leta upp den, "blindbock"
"hälften ute, hälften inne", fisserings-
lekar med vätter förkomma även
såsom "leo by" samt en lek, som
gick så till att man lade ut nöt-
ter i en figur, som skulle förestäl-
la en räv, på följande sätt
En av deltagarna såg ut en
viss nöt och det gällde för en annan
att plocka bort så många som möj-
ligt utan att röra just den utpe-
kade näten. Därvid skulle en per-
son stå och kontrollera, så att

inget fusk förekom.

Staffans upptåg, slänggossar eller dylikt förekom ej i bygden under min uppväxtid. Ej heller är uttrycket om att kasta "julukniten" känt.

Nyårsafton och Kristnedsdagsafton dansades åter i grytan på samma sätt som julafton. Denna sed tillämpades under min barndom ej allmänt i bygden, men på de flesta ställena förekom den liksom och i vårt hem. I öfrigt tillämpades ej några särskilda seder vid dessa tillfällen.

På Lingnedsdag^{kvällen} dansades julen ut. Ja det vill säga någon vidare dans förekom ej i vårt hem. Eftersom vi hade blott ett rum och därför långt utrymme hände det att vi kastade ut

Den iiman Tjirgontedagen. Slute vi däre-
mot graven bevar till denna dag be-
kade vi använda en liten Bjudning
närvid barnen roade sig med en
slunds dans och lekar. Sedan man
dansat till slut plundrade man gra-
ven på dess godsaker. Sedan man
dagen därpå plökat var alla före-
målen och lagt ner dessa till förva-
ring kastades graven ut. Somliga
föreställde sig att man ej fick sätta
upp graven, men i mitt hem beukade
vi ibland sätta upp den.

Kyrkostomässordagen kallades för "lille-
jul", och till den dagen byggdes en
liten gran, c:a 70 cm hög, som man
placerade stående på ett bord. I
graven sattes 5-6 st. julgranar,

Hö!
ge mig den
stod!!

som tändes på kvällen medan man åt. Någon bestämd regel när den sedan skulle tändas fanns ej, och granen kastades ut efter en vecka.

Under den svåra tid med ransoreringar av matvaror etc., som inträdde under fjärde världskrigets senare del uppmärksade en del förändringar beträffande matvarorna vid julen. Jag minns liksom till julen 1918 eller 1919 när bakade en mängd brödslingar, emedan man brukade, att myndigheterna kom och lade beslag på mjölet. Brödet gömdes i en stor kista med hvarv orarpå, vilken dels skulle skydda brödet för att bli alltför turt och dels överskydda slingarna. Något fint bröd förkom ej denna

jul, och det grova, som nyss nämnt
var ej så gott som det brukade vara,
då det saknade sirap, som brukade
medtagas i julkädet under normala
tider. På grund av kaffebristen
blandades kaffet med råg, eller rät-
tare sagt rågkaffet blandades med
en liten smula kaffeböror. Land-
kröden, som var brukade baka i
stor sortering, var vid dessa jul
och öfriga jular under krisåren gans-
ka fåtaliga.

Slutligen som normalare tider in-
lädde återgå till julfirandet i sina
gamla gånger bekämpande de för-
nämsta sederna, som hade julen
till, såsom slaktning, bakning och
alla förberedelser till måltiden, men

Älftersom vi väckte upp förslaget
vi intresset för julgrannen och de där-
med sammanhängande besyren, var-
för julfirandet alltmer förklarades.
Även "julhägnarna" försvann, när vi
blavo äldre (12-15 år). Under de där-
re följande åren saknades julgra-
nen i mitt föräldrahem och åter-
infördes först sedan jag själv
fått familj och övertagit hemmet, som
av mig ägdes några år.

Julgrannen förekommer ännu i fa-
miljen, liksom grytdappet på julaf-
ton.

För övrigt ha ju ganska stora för-
ändringar vidtagits beträffande jul-
firandet. Några "julhägnar" ha ej
förekommit i min familj, sedan jag

blivit gift, och sätts i allmänhet
att fira julen har fått anseelse
av den nyare tidens mera publika
syn på tillnåen. Beträffande kon-
stens uppbyggnad är fortfarande
en grundlig rengöring med upp-
sättning av guldiner o. s. v. förlagd
till julen, och bekning av små-
höd samt tillagande av god mat
så långt ransoneringen tillåter
färskor kommer ännu vid jul, vägg-
konster med julmotiv uppsättas
o. s. v.

Sedan vår dotter blivit så gam-
mal att hon börjat gå i skolan,
ha även små bankalas färskom-
mit med dans kring glansen och
lurar. Den bekning, som då

Levkar består är klatt "kaffe och kakor" samt några gatter i påsar, som utdelas av en tomte. Tomten är i förhållande sagt en mycket, jämfört med min egen barnoms julfirande. Det förkom nämligen aldrig att någon då klädde ut sig till tomte. När julklapparna nu mera utdelas, levkar vi överlämnat dem till någon, som agerar tomte och besöker flera familjer i samhället. Julklappar förkommer i familjen mera än då jag var barn men några dyrbare artiklar köpas ej. I stället skaffas så mycket flera för att det skall bli många paket att öppna.

Julgranen levkar stå inne till

ACC. N:R. M. 7895:58.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tjugoandedag kunnat eller ihland något
längre. Julgeansynningen brukar
för det mesta verkställas av husets
9-åriga dotter ensam, eller också
är det enklare bemälsas förlagt till
tiden för nederlingen av graven.